

BUDA ÉS NEW YORK

Ezelőtt vagy négyszáz esztendővel nyitott az egyik legelső magyar magán bányavállalat irodát és Budavár vaskos kőfalai alatt és a tulajdonos Thurzó családnak, a dugszadag augsburgi Fuggerekkal való összeházasodása révén a világ egyik legelső kereskedelmi központjává, bankjává, sőt értéktőzsdéjévé fejlődött. Azóta persze nagyot fordult a szerencsekerék és a Rothschildok Bécsbe, Berlinbe, majd Londonba vándoroltatták át a pénzügyi forgalom székhelyét, míg a legutóbbi nagy világháború következtében zsebébe nem csuszta a világot New York, jobbanmondva a dollármilliók szinte korlátlan ura, John Pierpont Morgan.

Kicsoda ez a Morgan? A "nagy" Morgan fia, bankár, aki ahelyett, hogy elverte volna apja vagyonát, józan számítással és komoly munkával megnövelte azt. Újságírásitással, avagy uccal cipőpuccolással kezdte pályafutását, az végeredményben nem fontos, legkevésbé a földgolyó búsán ezen az oldalán. Jó azonban tudnunk azt, hogy Morgan, aki csak nagy ritkán mutatkozik a nyilvánosság előtt, ő az a bizonyos, aki végeredményben megnyerte a háborút, felépítette a lerombolt országokat, tulajdonképpen ő alkudozott Párisban a legyőzöttekkel — és most legutóbb is megmentette a saját zsirjába fulladó Amerikát.

Mert Amerika a múlt héten csakugyan fulladozott. A nagy naplópapok hatalmas cikkeiben számolnak be a Wall-streeti világot megrázó pánikról, melyet a tőzsdéi részvények értékének egyik pillanatról a másikra való óriási zuhanása idézett elő. A részvények hónapok óta tartó áremelkedése a new yorki tőzsdén ugyanis drámai módon ért véget. A tőzsdé történetében páratlanul álló fejtelenség lett urrá a Wall Streeten és néhány órában belül közel tizenhárommillió részvényt dobtak a piacra. Rettenetes árzuhanás volt erre a válasz. Egyes részvények 40-50 dollárt vesztek értékükből. Az egész tőzsdé majdnem összeomlott, amikor a déli órákban Morgan tanácskozára hívta össze a newyorki bankvezéreket. Egy óra múlva aztán a bankok kezdték vásárolni az eszevesztetten piacra dobott részvényeket, hogy így megóvják egész Amerikát a beláthatatlan pénzügyi és gazdasági katasztrófától.

Az összeomlás, amely vagyonokat sodort el néhány óra alatt és tizezreket tett koldussá, már hetekkel ezelőtt előrevetette árnyékát. A tőzsdén, a hónapokig tartó vad áremelkedés után, idegesség vett erőt. Heteken keresztül ide-oda hullámoztak az árfolyamok, amíg végül gyors iramban kezdtek csuszni lefelé. Így történt aztán, hogy a tőzsdéügynökök fedezetet kértek azoktól a kisebb játékosoktól, akik néhány száz dollárral érekbren vagy néhány ezer dollárral tizezrekbren spekuláltak. Amikor másnap reggelre a kért fedezetek nem futottak be, az ügynökök piacra dobták a részvényeket, amelyeknek az árfolyama aztán hanyat-homlok zuhant lefelé. Vad kavardás támadt, tizezre tételekben hajították a piacra a részvényeket és a zuhanó árfolyamok lavínja minden elsőpört maga előtt... Ekkor jött Morgan. Ugyanaz a Morgan, aki az embergyilkolások legvéresebb napjában beledobta vagyonát a háborúba és eldöntötte annak végső kimenetelét. Most is ugyanazon recept szerint jelent meg Morgan a csatatéren, melyen tizenhárommillió elértékelenedett részvény holtraszápadt tulajdonosának ötmilliárd, azaz ötezermillió dollárt kitévő vagyona ment a levegőbe, illetve vándorolt át azoknak a zsebébe, akik élték a gazdagok voltak ahhoz, hogy kiállják azt a rettenetes vihart, amely megrecsegettette még a felhőkarcolókat is a newyorki Fal-uccán végestelen végig.

KI ŰL A KOCSIRA

IRTA: PÉCZELY JÓZSEF

Két Nagy Andrása volt a falunak. De azért nem tévesztették őket össze. Nem, mert predikátumot akasztottak a nevük elé. A fiatalabbnak azt, hogy szegény, a gazdagabbnak meg azt, hogy gazdag. Merthogy így volt. Az egyiket majd fölvetette a mód, a másikat meg csak úgy elégedt máról-holnapra.

A véletlen úgy hozta magával, hogy idők jártával a két Nagy András összekerülközött. A szegény a gazdagnak lett a tanácsa. Vannak ilyen jérékel az életnek!

Gazdag Nagy András mire megtaposta az ötven esztendőt, magára maradt. Egysesgyedül. Körülötte se kicsi, se nagy. Árváskodott. Mert az egyedülvaló élet, mint az tudnivaló, csak árváskodás, akárhogy forgatjuk is. Űres a ház, az udvar. A szobák is. Sehol egy szó, sehol egy hang. Hildeg ott még a küfal is. A tanyának azonban már egészen más volt a panorámája.

Ott a szegény Andris birkózott a földdel meg az állatokkal, miközben hallatta a szavát. Nem megy az másként. De az Andrisné is! Hár mint a Zsófi. Csakhogy ő egészen más barázdában szántott. Soha egy haraklőkte mérges szó nem bugygyant ki a száján. Mindig volt valamelyes kedve. Mosolygott, nevetett, kacarászott. Legutóbb ugyan nótába temetkezett

Valami csodaszépen csengett ki a száján a nótá áriája a kerítésen kihajló rozmaringról, a szőlő csipkés leveléről... Jó volt hallgatni. Még ugyan jó! Valahogy elfelejtkezett az ember a maga bajáról s észrevétlen oda plántálódott a délibábos róna, keves közepére s maga is fölállgatta, hogy ugyan hát ugyan... hanyat is rikkantott már a rigó? ... De leginkább is a nótához gyönyörködött az, aki hallgatta. Magyarázható. A Zsófi, mint fesledező rózsabimbó... Kicsattanó két-piros orcája, nevető két szeme... Aazonfelül úgy a szívéből eresztette kifelé a nótá áriáját, hogy az embernek belebizsergett a gerince. Sokszor tapasztalta ezt az öreg András gazda is, amikor egy kinézett a földjére. Meg-megállt a barázdák között. Vizsgálódott. Szokta azt a jó gazda! Hogy mutatja magát az élet? Hát a tanya körül jobban, mint kinn a földön. Bár az is igaz, hogy a szegény Andrisra nem lehetett szót vetni. Utána nézett mindennek. Csakhogy hát az idő csalfa portéka! Valóságos lotteria! Sokszor megjátssza magát. Néha hétszámra nem látni egy tenyérnyi felhőt, máskor meg napról-napra majd leszakad az ég. Ez az igaz. Az aszsony ellenben mint a mezel pacsrta! Repked, csattog... Az ő napja mindig süt.

— Fölér az ilyen asszony egy országos vagyonnal!
— Ezt az öreg András gazda vélekedte. Már egy maga-magában

Mi lesz most, kérdezik száz és százeken. Mert azt mindenki érzi — ha nem is mondja — hogy nemcsak az Egyesült Államok, nemcsak Kanada, hanem bizonyos mértékben az egész világ meg fogja sínyleni ezt a newyorki tőzsdekatasztrófát. Hiába jelentik ki bankárok, szakértők és politikusok, hogy "semmi sem történt" — meg minden a maga után tovább; az egész gazdasági életben meg fog látszani a nagy "tőzsdé-krach" és minden jel arra vall, hogy a költelezés helyett a takarékoság lesz egy jóideig az ur még a dollárok igazi hazájában is.

Mi sem természetesebb, hogy a hozzá nem értő és szűkebb részvényesek nyomorán és holttestein át ledorongolhatóan életerővel fog előrenyomulni a nagytőke, hogy potom áronon összevásárolja az értékük alá szorított részvényeket és újabb aranyhegyeket építsen belőlük. És mindez "fair business", tisztességes üzlet számba megy ebben a "demokratikus" Újvilágban. Hol vannak azok a régi középkori magyar idők, amikor a budai Fuggereket sokkal, de sokkal kisebb tőzsdé manipulációk miatt örökre kiűzték Magyarországból...

Csak egy a vigasztaló a newyorki fekete csütörtök után s ez az, hogy mindazok, akik spekuláció helyett akár a kezükkel, akár a fejükkel, de tényleg megdolgoztak a keresetükért; azok sértetlenül kerültek ki a nagy vagyonésékből, örök intőjeleül arra, hogy csakis a tényeken alapuló számításból, csakis a szorgalmas munkateljesítményből fakadhat állandó jólét és megelégedés s a könnyen szerzett vagyon csupán levegőbe épített kártyavár, melynek összeomlásakor százazrek boldogságra való törekvése és lelki egyensulya marad a romok alatt.

„ISTEN MAGYARORSZÁG FÁJDALMÁT MEG FOGJA ENYHITENI!”

XI. PIUS PÁPA A SZENTFÖLDI MAGYAR ZARÁNDOKOKHOZ INTÉZETT BESZÉDÉBEN KÖNYVES SZEMMEL EMLÉKEZETT MEG AZ ÓHAZÁRCL

A Szentföldről visszatérő magyar zarándokok Egyiptomból Nápolyba majd Monte Cassinóba utaztak, ahol Szent Benedek sirjánál közös szentáldozáshoz járultak. Az ósrégi bencés kolostorban az örök városba mentek. A római tartózkodás fénypontja a pápai külön audiencia volt, melyen Zichy Gyula kalocsai érsek a zarándokok nevében átadta a Getszemáni kert Krisztus olajfájából faragott feszületet ezüst lemeze vésett dedikációval.

A Szentatyja mély megindulással fogadta a magyar zarándokoknak szerény, de annál bensőségebb ajándékát. A pápa délután 1 órakor fogadta a magyar zarándokokat a Vatikán zöld termében, amely alkalommal Zichy érsek üdvözlő beszédére XI. Pius pápa a következőket mondotta:

— Nagy örömmel látom itt a magyar zarándokokat, sőt nemcsak örömmel, hanem bizonyos foku irigységgel is, mert lábaikkal taposhatták azt a földet, amelyen az Isten Fia, az Ur Jézus járt és az emberekért vért ontotta. A zarándoklét nyomán az Ur Jézus áldása fog szállani a résztvevőkre és az országra, amelyet képviselnek. Ebben a reményességben és óhajtsában adom áldásomat az itt jelenlévő zarándokokra, valamint azokra, akik otthon maradtak, akiketők képviselnek, továbbá minden szándékukra, amelyeket szívükben táplálnak, rokonakra, isme rősükre és az egész országra. Bizom Istenben, hogy Magyarország fájdalmait meg fogja enyhíteni.

Akik közel állottak a pápához azok jól látták, hogy amikor Magyarország fájdalmáról beszélt — könnyezett.

INDIA MEGKAPJA AZ ÖNKORMANYZATOT

A MACDONALD-KORMANY MEGVALTOZTATJA A BRIT POLITIKA EDDIGI IRANYAT

Világpolitikai körökben nagy szenzációt kelt az a hír, hogy az angol munkáspárti kormány, amely Egyiptommal és Mezopotámiával (Irak királysággal) szemben már megváltoztatta a brit politikát, rövidesen a dominionok színvonalára akarja emelni Indiát, ami annyit jelent, hogy megadja Indiának a teljes önkormányzatot.

A londoni Daily Telegraph többek között azt írja, hogy a

nagy átalakulás a december 1-re hirdettet általános indiai kongresszus megnyitása előtt fog megtörténni, mert a munkáskormány abban reménykedik, hogy ha megadja a széleskörű önkormányzatot Britindiaának, az általános indiai kongresszuson egy veszedelmes ellenséges mozgalomnak fog elébe vágni, amelyet az indiai nacionalisták akarnak indítani.

MAR NEW-ZEELAND IS FOGLALKOZIK A REVIZIOVAL

Uj Zélandnak Wellingtonban megjelenő The Evening Post című napilapja Sir Robert Stout nyugalmazott bíró és kiváló jogtudós tollából hatalmas cikket közölt a trianoni tragédiáról. A Nagy-óceánon fekvő, brit dominium alatt álló szigetországban is visszhangja támadt a világháboru befejezte után Magyarországgal szemben elkövetett igazságtalanságnak ami annál édekesebb, mert hiszen a világháboruban Uj-Zéland is küldött az európai harcra az angol hadsereghez csapatokat.

Sir Robert Stout az ezeréves Magyarország történelmének és kulturális értékeinek szakavatott ismeretével szót a kérdéshez és a cikkből valamint az azon keresztülvonuló pártatlan, tárgyilagos felfogásából kitünik az, hogy nem tévesztette meg a cseh, román és szerb propaganda, amelynek a ferditéseit szintén olvasta, de kellő értékük szállításra le s végül Magyarország igazsága mellett foglalállást.

Abból indul ki, hogy a trianoni kényszerbéké Magyarországot megfosztotta mindentől, amit ezer éven keresztül szerzett és amire jóvő fejlődését alapított. Kétségtelen tény, hogy területének 71 százalékát, lakos

ságának 65 százalékát elrabolták és a régi Magyarország egész népének 65 százalékát a környező országok kapták. Magyarország az utóbbi emberöltő alatt tudományos, irodalmi téren óriási haladást tett, de ezek az értékek az anyagi javakkal együtt most megcsorbultak, miután az elvesztett területekkel kulturális kincsek, muzeumok, könyvtárak, régi épületek és szobrok is átszarmaztak idegen kezekre és ezekben az ország megrablól felbecsülhetetlen pusztitást okoztak.

Az ausztráliai tudós cikkében hivatkozik a munkácsi, nyitrai, dévényi, brassói, zimonyi emlékművekre is, amelyeket 1896-ban az ezeréves fennállását ünneplő magyarok ottan emelt.

Sir Robert Stout fölveti a kérdést, hogy a feldarabolt, megcsontított Magyarország érdekében mit lehet tenni és hogyan lehet neki igazságot szolgáltatni, mert a magyar nép nem kíván fegyverhez nyulni, hanem a világ lelkiismeretétől várja a reparációt. Ha pedig a trianoni erőszakos békét meg nem változtatják, ha a Népszövetség nem tud segíteni, akkor egész Európa békéje bizonytalan és nincs értelme a Népszövetség fennállásának sem. Az összes

S aztán mindjárt hozzátette: — Szerencsés ember ez az Andris! Az a! Szerencsés! Hogy ugyan, hogy találhatott rá ilyen kincsrre? Mert az ilyen asz szony valóságos kincs!

A szegény Andris azonban már egész más világban élt. Hogy az asszonynak mindig jó a kedve, azt egész természetesen vette. Ugy született. Talán-talán nem is tudna szomorokodni. Hiszen ő se fájlalná a fejét, ha ez a föld az övé lenne! A tanya, a szántó, a rét... S rajta a süldök, csikók, tehének. Az igen. Akkor nem kellene neki beszámolni a hozzádékall. Tej, turó, malacok, borjúk... A rakott szekerek az ő udvarára fordulnának be a buzás szákkal. A tengeri is az ő padláján. Az ára meg a zsebében... A Zsófiának venne selyemkendőt virágos viganót. Annyi bizonyos, hogy nem engedné többet a tekenő mellé állni, hanem mindig úgy, mintha a skatulyából vennék ki. Akkor szikrázna még csak az emberek szeme! A gazduramé is! No, azt csak a vak nem látja. Igaz ugyan, hogy azzal ő is úgy volna. Mert a Zsófi két karja, csapeje, dereka, villogó két szeme...! Hm. Csakhogy hát neki sohase lesz nagyven holdja. Még négy se. Irgalmatlan sok pénz kellene ahhoz! Honnan? Pedig csak az volna az igazi élet!

Egy önefédtt pillenathban ki is szaladt a száján: — Hej, ha én cserélhetnék a gazdurammal...?!

András gazdának is valami ilyes motoszkálhatott a fejében, aminőt a tanya udvarán a konyhából ki-kicsapódó nótá áriájára ejtegette a fejét, mert hirtelen kiegyenesedett.

— Cserélné velem...? — Andrásnak széthuzódott a két szája-zsiele s kettőt, hármat lapokat pislantott: — Vagy igen...! — Hát akkó, níz, Andris — nyelődökölte az öreg — ott van a kocsim... Be van fogva... Új föl s eriggy haza... — Haza...? — Hát...! Mer ha cserélünk akkó neköd van a faluba az ott honod... — András nem akart hinni a mondott szónak. — Teréfál kend... — Annyira nem teréfálok, — erősködött az öreg — hogy akár itt mingyár helyben írást is adok rula! Tied a ház, a föld, a tanya... Mindön. Te löszöl a gazda ennekutána, én mög a tanya... Itt a kezem. Új föl. Itt a kulcs is. Nesze!

S markába nyomta az álmélkodó Andrásnak a kapukulcsot: — Eriggy! — Hát akkó... hát akkó... — hebegett az Andris — szólok a Zsófiának... — Az öreg ember fölütötte a fejét: — Mitéle Zsófiának...? — András úgy a hüvelykujjával a konyha felé bökött: — Hát a Zsófiának! — Mi végül...? — Hát hogy gyűjön...

— Hova...? — Be... Velem... — András gazda kiegyenesedett: — Hát hogy számíttasz te? Ennekutána te löszöl a gazdag Nagy András, akinek nincs sen kije. Ércsd mög: Senkije! Én mög a te helyedbe kerülök szö gény Nagy Andrásnak, tanyásnak, akinek mög a Zsófi lösz a mindőne!

Zsófi, észrevétlen odaoyakodott a két ember háta mögé s dobbedezve figyelte, mint kapadók bennük lábra a másé utáni kíváncs. Egyikből a föld utáni vágy bugyborékolott, a másikból meg a melegebb élet utáni óhaj... Emez mindent ígérte, amaz még kétközben van. Tilódik. No, hogy ne sokáig emésztődjenek, hirtelen megrántotta az embere dolmányát: — No csak ne sokat darva dozzon kend, hanem üljön fel a kocsira!

— Én?... — csuklott egyet az Andris. — Kend hát! — replikázott a Zsófi, miközben az összehuzott szempillái mögül végig vasvillázta a két embert s úgy a fogal közül szürte ki a szót: — Vagyis a gazdag Nagy András!...

Mire András egyik kezével a Zsófi keze után kapott, a másikkal meg odabökött a gazdára, mondván: — Erre a hivatalra leginkább is ükelme az illetékos! Zsófi fölnevetett. Föl, mert nem csalódott az emberében.

— Hát — mondta kacarászva — kend nem kívánkozik a kocsira?

Andris megnyujtotta a nyakát. Mit mondjon? Hazudjon? Nem. Ami igaz, az igaz. Ki is mondta:

— Hászen kvánkozní kívánkozik. Mér tagadnám...

— Hát akkó...? — Níz, Zsófi... A két égbolt is gyönyörű szép panoráma a ragyagó csillagaival együtt, de rémsztő magosan van. Azér hát amondó vagyok... hogy csak jobb nekünk itt lenn a fekete földön...

— Még akkor is, ha az a fekete föld nem a miénk?

— Akkor is!
Andris ezt olyan nagy meggyőző erővel mondta, hogy a Zsófi két szeme szinté lángot vetett...

De ekkor már lobogott az Andris két szeme is.
Csak éppen az öreg András gazdában hamvadt hamuvá a zsaratnok. Összeomlott benne a szépen felépített életpalota. Semmivé vált. Horgasztott fejével a kocsija felé lépdelt, miközben úgy harapdálva a szót, a bajusza alá dörmögte:

— Pedig én azonföül még a dolmányom is odaadtam volna! De ezt már a fiatalok nem hallották. Beszaladtak a házba.